

Arvoisat maakuntapäivien osallistajat,

Länsimaisen teatterin historia ulottuu tuhansien vuosien taakse antiikin Kreikkaan. Piirroksia, kaiverruksia ja veistoksia tunnetaan kymmenientuhansien vuosien takaa. Oma tulkintani yleisesti taiteen ja näyttämötaiteen pitkästä historiasta on, että mikään merkityksetön ei olisi voinut säilyä näin pitkään ja omiin päiviimme saakka. On jopa esitetty teorioita, että taiteella olisi yhteys evoluutioon: vahvistaessaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta se parantaa ryhmän jäsenten kykyä selviytyä ympäristössään.

Mistä tulemme, keitä olemme, mihin olemme matkalla? Näihin keskeisiin kysymyksiin voimme etsiä vastauksia taiteen avulla. Esityksessäni haluan kuvailla, kuinka näyttämötaiteen keinoin voimme välittää tietoa, tunteita ja ymmärrystä sekä synnyttää yhteisöllisyyden kokemuksia.

Näyttämötaiteen keinoin voimme myös vahvistaa ja jopa synnyttää identiteettejä. Osana kansallidentiteetin rakentamisprosessia taiteilijoilla oli suuri merkitys, millaiseksi käsitys suomalaisuudesta muodostui. Kun ajattelemme suomalaisuutta, monet meistä ajattelevat ainutlaatuista luontoamme, jotkut ehkä pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Kun pyydämme tarkentamaan vastausta kulttuuriin, useille tulee mieleen Lönnroth, Kivi, Gallen-Kallela, Canth, Sibelius tai Linna ja heidän teoksensa. Se, mitä nyt pidämme suomalaisuutena, ei ole syntynyt itsestään, vaan osittain jopa hyvin päämäärätietoisesti. Vielä 1800-luvun alussa oli yleistä ajatella, että suomen kieli on liian rahvaanomaista korkeatasoiseen kulttuuriin.

Paikallisidentiteetti on vahvasti sidoksissa ihmisten tunteisiin, kulttuurisiin juuriin ja yhteisöllisyyteen. Paikallisen teatterin rooli tässä yhteydessä on ainutlaatuinen: se luo mahdollisuuden kertoa tarinoita, jotka resonoivat juuri sillä alueella asuvien ihmisten arjessa, historiassa ja toiveissa. Paikallinen teatteri voi tuoda esiin paikallisia teemoja ja tarinoita, joita muualla ei esitetä.

***

Näyttämötaiteen keinoin voimme välittää tietoa yhteisestä historiastamme. Viime vuonna kävin katsomassa Kansallisteatterissa Ensimmäisen tasavallan, joka kertoo maamme itsenäistymisen ensivaiheista, tasavaltalaisen valtiosääntömme synnystä ja maamme ensimmäisestä presidentistä.

Olen jo aiemmin lukenut paljon tietokirjallisuutta maamme itsenäistymisen historiasta, mutta Kansallisteatterin näyttämöllä esitettiin tasavaltalaisen valtiosääntömme synty niin

intensiivisellä ja mukaansatempaavalla tavalla, että se jäi huomattavasti syvemmin mieleeni kuin kirjoja lukemalla tai kouluopetusta seuraamalla. Näyttämö tekee historiasta henkilökohtaisempaa, vaikuttavampaa ja ymmärrettävämpää.

Tietokirjallisuuden kautta toki tiesin, miten historia on edennyt, mutta vasta näytelmän kautta ymmärsin, miten paljon työtä ja tahtoa on vaatinut, että Suomesta tuli sellainen tasavalta, jollaiseksi se nyt on kehittynyt. Kuvitelkaa: näyttämötaiteen keinoin jopa sadan vuoden takaisesta komiteatyöskentelystä sai synnytettyä jännittävän ja mieleenpainuvan kokemuksen! Näyttämöllä historia herää eloon.

***

Teatterin keinoin voimme tiedon välittämisen lisäksi synnyttää tunteita. Viime vuonna Oulun teatterissa esitettiin Tommi Kinnusen samannimiseen romaaniin perustuva Ei kertonut katuvansa, joka kertoo Lapin sodan jälkeisestä ajasta ja naisista, jotka lähtivät sodan aikana saksalaisten matkaan. Pohjoissuomalaisten naisten sotakokemukset ja heidän kohtalonsa ovat jääneet aiemmin taka-alalle, puhumattakaan niistä naisista, jotka lähtivät saksalaisten matkaan. Teatterin keinoin pystyi pääsemään osalliseksi niistä syyllisyyden ja häpeän tunteista, joita he tuohon aikaan kohtasivat.

Pohjoissuomalaisten naisten kokemuksiakin vähäisemmälle huomiolle ovat jääneet lasten sotakokemukset. Kemin Teatterissa esitetään parhaillaan Rosa Liksomien kirjaan perustuvaa Väylää, joka kertoo Lapin sodan ajasta ja jonka pääosassa on nuori tyttö, joka joutuu kymmenien tuhansien muiden lappilaisten tapaan hylkäämään kotinsa ja lähtee hakemaan suojaa Väylän, eli Tornionjoen, toiselta puolelta.

Väylän näkeminen oli itselleni erittäin merkityksellinen kokemus: samoin kuin Väylän päähenkilö, myös isoäitini lähti omasta kodistaan jalan, koska karjaa ei saanut muuten mukaan evakkotaipaleelle. Kokemukseni merkityksellisyys perustui siihen, että minulla ei ollut mahdollisuuksia esittää omalle isoäidilleni kysymyksiä Lapin sodan ajasta, koska olin vielä niin pieni ja hän jo vahvasti dementoitunut. Väylän näkeminen oli itselleni merkityksellinen kokemus, jonka ansiosta oma identiteettini pohjoissuomalaisena vahvistui. Pystyin liittämään oman sukuni tarinan osaksi omia juuriani.

Oma pohjoissuomalainen identiteettini ei ole minulle mikään itsestäänselvyys, vaikka olen syntynyt täällä: minusta on Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton tapahtumassa hiukan kiusallista myöntää, mutta aiemmin ajattelin pohjoissuomalaisuutta kapeasti, enkä aina

mairittelevasti, joskus jopa hiukan häveten. Kun alle kaksikymmentävuotiaana suoritin asevelvollisuuteni Helsingissä, aloin murteen sijaan puhua huoliteltua yleiskieltä. Osittain toki siksi, että erityisesti ruotsia äidinkielenään puhuvilla pavelustovereilla oli vaikeuksia ymmärtää leviää Oulun murretta.

Väitän, että tällaiset Väylän kaltaiset juurruttavat kokemukset ovat erittäin merkityksellisiä paikallisidentiteetin vahvistumisessa. En usko, että olen ainoa, joita vanhempiemme, isovanhempiemme ja esivanhempiemme kokemukset kiinnostavat, ja joiden parempi ymmärtäminen auttaa omien juurten löytämisessä. Tällaiset kokemukset auttavat hahmottamaan oman paikkansa sukupolvien ketjussa. Niiden avulla oman tarinan pystyy yhdistämään mielessään osaksi jotain suurempaa ja yhteistä tarinaa.

***

Aiemmat esimerkkini ovat koskeneet suomalaisuuden ja pohjoissuomalaisuuden historiallista kuvausta. Ne ovat paikallisidentiteettien kannalta merkityksellisiä, mutta teatterin keinoin voimme kuvailla myös nykyisyyttä ja sen monimuotoisuutta ja vivahteikkoutta. Paikallisidentiteetti ei ole monoliitti, vaan se voi olla hyvin monimuotoinen: meistä kaikilla on erilaisia identiteettejä. Mahdollisia identiteettejä ovat esimerkiksi ammatti-identiteetti, uskonnollinen identiteetti, poliittinen identiteetti tai seksuaalinen identiteetti. Teatterin avulla voimme lisätä ymmärrystä toisiamme kohtaan. Joskus myös itseämme kohtaan.

Huhtikuussa täällä Oulun teatterin suurella näyttämöllä ensi-iltansa saa Perillä-niminen näytelmä, joka sijoittuu tavalliseen suomalaiseen kerrostaloon. Perillä on uusi kotimainen näytelmä monikielisestä ja monikulttuurisesta Suomesta. Näytelmässä puhutaan useita kieliä seinien sisä- ja ulkopuolilla, aivan niin kuin useimmissa ihmisten asuttamissa kerrostaloissa tänä päivänä. Esityskielet ovat suomi, englanti ja arabia. Esitys tekstitetään englanniksi.

Näytelmällä pyrimme lakisääteisen tehtävämme mukaisesti tavoittamaan eritaustaisia ja ei-suomenkielisiä katsojia. Saimme tänä syksynä Jane ja Aatos Erkon säätiön puolen miljoonan euron apurahan, joka on tarkoitettu suuren näyttämön teoksen monimuotoisuuden ja teatterin kansainvälisen osaamisen edistämiseen. Ulkopuolisen rahoituksen ajoitus oli erinomainen.

***

Kaikella edellä mainitulla on myös hyvinvointivaikutuksia. Teatteri tarjoaa keinon purkaa ja käsitellä omia tunteitaan ja kokemuksiaan. Teatteri tuo ihmisiä yhteen, tarjoaa mahdollisuuden yhteisölliseen kokemukseen ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Se kehittää empatiakykyä, koska se helpottaa toisen asemaan asettautumista ja auttaa ymmärtämään erilaisia näkökulmia. Teatteriesityksen seuraaminen kehittää ja ylläpitää kognitiivisia kykyjä: se aktivoi muistia, luovaa ajattelua ja ongelmanratkaisukykyä.

Omana aikanamme teatterin vaikutus keskittymiskyvyn edistäjänä korostuu: kun istuu pimeässä katsomossa, puhelinta ei voi kaivaa esiin. Esityksen aikana joutuu olemaan useita tunteja koskematta siihen lainkaan.

Teatterilla on myös merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia, jotka heijastuvat alueelle hyvinvointina: kun katsoja ostaa teatterilipun, hän saattaa käydä samana päivänä syömässä ravintolassa. Ennen teatteri-iltaa hän saattaa käydä parturi-kampaamossa. Muilta paikkakunnilta tulevat teatterivieraat saattavat jäädä kaupunkiin yöksi ja käydä matkansa aikana muissakin kohteissa teatterin lisäksi.

***

Valitettavasti nyt ja myöhemmin toteutettavat kulttuurileikkaukset eivät kannusta tuottamaan kotimaisia kantaesityksiä, jotka vahvistavat paikallisidentiteettejä, koska ne ovat taloudellisia riskejä. Rahoituksen kiristyessä ohjelmistosuunnittelussa halutaan pelata varman päälle, ja varmasti myyviä sisältöjä ovat sellaiset, jotka ovat jo valmiiksi tuttuja. Näitä ovat esimerkiksi angloamerikkalaiset tarinat. Näen nekin tärkeinä, mutta suomalaista kulttuuria teemme vain me suomalaiset. Pohjoissuomalaisista kulttuuria teemme vain me pohjoissuomalaiset.

Kulttuurin ja taiteen tekijät, toimijat ja usein myös taloudelliset resurssit keskittyvät vahvasti Etelä-Suomeen. Tämän vuoksi pidän tärkeänä, että esittävän taiteen valtionosuuksia saadaan myös Pohjois-Suomeen. Olen esityksessäni puhunut siitä, millaisia paikallisidentiteettiä vahvistavia ajatuksia näyttämötaiteen keinoin voi synnyttää, mutta vahvoilla alueellisilla taidelaitoksilla on myös käytännöllinen merkityksensä: esimerkiksi Oulun teatteri tekee yhteistyötä muiden paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa ja vahvistaa näin muidenkin mahdollisuuksia yhteistöiden, -tuotantojen ja tilojen avulla. Kulttuuriekosysteemi tarvitsee vahvoja ja pysyviä toimijoita, jotta myös pohjoisessa voi elää ja työllistyä taiteesta pitkäkestoisesti.

Teatteri ei ole vain ajanviete, vaan se on myös yhteisön peili. Toivon, että näemme jatkossakin kotimaisia tarinoita, jotka kertovat Pohjois-Suomesta ja sen ihmisistä. Kiitos, että sain tulla puhumaan teille teatterista ja sen merkityksestä.